

2020 РІЧНИЙ ЗВІТ

NAKO

ТІ УКРАЇНА · TI-DS

**Незалежна
антикорупційна
комісія (НАКО)**

ЗМІСТ

Список скорочень	3
Про НАКО	4
Про нас	5
Вступне слово	7
Стратегічні цілі та результати НАКО	9
Ціль 1: Краще оборонне врядування	10
Реформи Міністерства оборони (МОУ)	10
Вільна від корупції система соціального забезпечення військовослужбовців	12
Оборонні закупівлі	13
Ціль 2: Прозорий та підзвітний ОПК	14
Корпоратизація та впровадження корпоративного управління ДК “Укроборонпром”	15
Зменшення корупційних ризиків у державній оборонній промисловості	16
Прозорі конкурси та залучення нових кадрів	17
Ціль 3: Демократичний цивільний контроль за сектором оборони та зниження рівня секретності	18
Зниження рівня секретності	19
Посилення парламентського контролю над сектором оборони	20
Посилення громадського контролю	21
Ціль 4: Інституційний розвиток НАКО	22
Розбудова належного урядування громадської організації	23
Розвиток команди	23
Зовнішні та внутрішні комунікації	24
Партнерства	28
Заходи НАКО	28
Аудит	29
Фінансовий звіт	29
Структура організації	30

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ДОЗ	Державне оборонне замовлення
ДП	Державне підприємством
НАКО	Незалежний антикорупційний комітет з питань оборони
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
ООН	Організація об'єднаних націй
РНБО	Рада національної безпеки і оборони
РПР	Реанімаційний пакет реформ
СБУ	Служба безпеки України
COVID-19	Коронавірусна хвороба
EUAC	Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні
IR	Міжнародний республіканський інститут
ISO	Міжнародні стандарти
OLAF	Управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству

ПРО НАКО

Незалежний антикорупційний комітет з питань оборони (НАКО) – це незалежна громадська організація, що протидіє корупції та просуває належне врядування в секторі безпеки і оборони.

Мета діяльності НАКО – знизити ризики корупції шляхом проведення якісних досліджень, ефективної адвокації та підвищення обізнаності населення. НАКО аналізує корупційні ризики та інші виклики для доброчесного врядування у сфері національної безпеки України і надає відповідні рекомендації державним органам. Ми сприяємо підвищенню прозорості та підзвітності державних органів

перед суспільством та прискоренню реформ у сфері національної безпеки, а також здійснюємо громадський контроль за антикорупційними перетвореннями державних структур безпеки і оборони.

НАКО була заснована у 2016 році як Незалежний антикорупційний комітет з питань оборони Програмою протидії корупції у сфері безпеки та оборони Transparency International Великобританія та Transparency International Україна. У 2019 році НАКО стала окремою громадською організацією. Нині НАКО зберігає стратегічне партнерство з рухом Трансперенсі.

ПРО НАС

—”

НАКО надає експертизу, пропагує найкращі світові практики і забезпечує громадський контроль у секторі національної безпеки. Організація надала рекомендації Комітету щодо законопроектів про оборонні закупівлі, про розвідку, про СБУ та про реформування державних оборонних підприємств. Така взаємодія і підтримка сприяє зниженню корупційних ризиків у секторі безпеки і оборони. Дякуємо за співпрацю!

Мар'яна Безугла, заступниця Голови Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки

—”

У співпраці з Міністерством оборони НАКО напрацювала рішення щодо зниження корупційних ризиків у 5 ключових для міністерства сферах: закупівлі, будівництво та житло, державні підприємства, земля і паливно-мастильні матеріали. Експерти не лише виявили системні порушення, але і розробили дорожні карти щодо того, як мінімізувати можливості для корупції в пріоритетних для міністерства сферах, зокрема, напрацювали відповідні проекти рішень. Міністерство відкрите до конструктивної співпраці з громадянським суспільством.

Олександр Поліщук, заступник Міністра оборони України

—”

Наша співпраця з НАКО базувалась на бажанні досягнення мети реформування сектору безпеки і оборони. Я брала участь у організованих НАКО заходах, отримувала зворотний зв'язок на розроблені акти. Громадський контроль, який фактично забезпечувала НАКО, важливий та необхідний для сектору і загалом для нашої країни. Це можливість висвітлювати готовність і здатність державних інституцій до відкритості та підзвітності.

Світлана Панаїотіді, заступниця Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України

—”

Франція активно підтримує триваючу реформу оборонно-промислового комплексу України. В НАКО ми знайшли винахідливого партнера у просуванні наших загальних цінностей прозорості та ефективності.

Етьєн де Понсен, Надзвичайний і Повноважний Посол Франції в Україні

—”

Укроборонпром затвердив Кодекс етики, який ми розробили разом з НАКО. Ми також запускаємо систему комплаєнсу, з якою допомагає НАКО. Ми прислухаємося до експертних оцінок міжнародних партнерів і робимо усе можливе, щоб підвищувати прозорість Укроборонпрому.

Юрій Гусєв, генеральний директор ДК «Укроборонпром»

—”

Упродовж 2019-2020 років НАКО зробив суттєвий внесок в організацію закупівлі послуг незалежного аудиту Концерну та підприємств-учасників із залученням міжнародних експертів. Завдяки участі НАКО на ранніх етапах цієї закупівлі, нам вдалося успішно провести тендер в 2019 році, та виконати аудит упродовж 2020 року.

Надія Бігун, директор із закупівель ДК «Укроборонпром»

—”

НАКО має досвід просування змін у складному секторі. Стратегія НАКО щодо впровадження змін полягає у поєднанні роботи з державними інституціями шляхом конструктивного залучення і підтримки реформаторів, одночасно виконуючи роль потужного зовнішнього наглядового органу.

Нетелі Хогг, Директорка Transparency International Defence and Security

—”

Особлива подяка команді НАКО за величезну роботу у низці різних антикорупційних ініціатив. Вдячний за професійний досвід у надгляді громадянського суспільства за діяльністю виконавчої влади, яким ви поділилися. З нетерпінням чекаю на продовження нашої співпраці.

Полковник Томаш Стричач, радник з безпекових питань, Представництво НАТО в Україні

—”

«Міжнародний фонд «Відродження» підтримував проєкт НАКО з підзвітності та антикорупції в секторі безпеки і оборони. Цей проєкт досягнув відчутних результатів, починаючи від публікації дослідницьких матеріалів щодо різних аспектів корупції в секторі оборони та безпеки України до ефективної адвокації та комунікації змін задля підвищення прозорості та підзвітності сектору.

Олександр Сушко, Виконавчий директор Міжнародного фонду «Відродження»

ВСТУПНЕ СЛОВО

ОЛЕНА ТРЕГУБ,
виконавча директорка НАКО

Не дивлячись на те, що 2020 рік видався надзвичайно складним як для України, так і для світу, він дав нам низку причин для стриманого оптимізму. Ми можемо спостерігати революційні зміни в декількох галузях роботи НАКО. Ними є ухвалення Закону «Про оборонні закупівлі» та старт реформи корпоративного управління Державного концерну «Укроборонпром».

Однак боротьба за прозорість і проти корупції в оборонному секторі України мала не лише злети, але й падіння. Наразі Закон «Про оборонні закупівлі» не зміг вчинити революцію в оборонних закупівлях.

Серед причин цього — супротив старої радянської системи реформі та низька спроможність виконавчої влади, яка є відповідальною за впровадження Закону.

Подібна історія і з Укроборонпромом, флагманом української оборонної промисловості. З одного боку, анонсована реформа Концерну — це та ціль, яку годі було й уявити у 2016 році, коли проєкт НАКО лише розпочинався, і ми вітаємо справжні зусилля в напрямку трансформації старої та неефективної системи. Наскільки прозорою буде корпоратизація, побачимо у 2021 році. Чи підтримає Верховна Рада радянський підхід до управління оборонною промисловістю або ж народні депутати діятимуть більш прогресивно? Чи ця реформа дійсно сприятиме зміцненню сектору безпеки і оборони України? Чи стане цей сектор більш привабливим для міжнародних партнерів та інвесторів? На ці питання відповідатиме українська влада, демонструючи свою відданість прозорості, підзвітності та політичну волю діяти у найкращих інтересах України.

За умов, коли у секторі безпеки і оборони України на рівні вироблення політик відбуваються ключові процеси, які напругу впливають на спроможність країни гарантувати свою безпеку, зростає роль незалежних громадських організацій, які здійснюють не лише моніторинг та адвокацію реформ, але й надають владі допомогу у здійсненні революційних змін.

АНДРІЙ БОРОВИК,
член Правління НАКО,
виконавчий директор
Transparency International Ukraine

Незважаючи на значний прогрес сектору безпеки і оборони України упродовж останніх років, у 2020 році Україна отримала низькі бали в Індексі доброчесності в оборонному врядуванні Transparency International: лише 41 бал зі 100. Серед причин цього, зокрема, і брак ефективного парламентського контролю за оборонними закупівлями та іншими витратами, а також реальної взаємодії між парламентом і міністерствами у цих питаннях. Такий стан справ лише сприяє розквіту корупції, загрожуючи не тільки євроатлантичному шляху України, але й її національній безпеці.

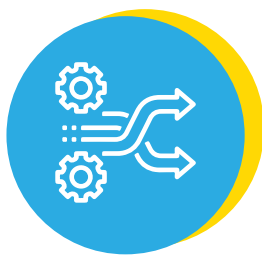
Органи безпеки мають бути підзвітні парламентарям як демократично обраним представникам народу і реалізовувати ті правові рамки, які затверджені депутатами. Втім на прикладі Закону про оборонні закупівлі ми знову переконалися, що так відбувається не завжди. До 1 січня 2021 року Закон мав бути вже імплементованим, але цього не відбулося: профільні міністерства не змогли вчасно розробити майже 30 нормативно-правових актів.

Якісна імплементація Закону стане одним з ключових викликів вже 2021 року, не лише для профільних міністерств, але й для Парламенту, який має наглядати за цим процесом, і громадянського суспільства, яке, ми обіцяємо, буде ретельно моніторити цей процес. Лише тоді, коли цей документ буде імплементовано якісно, тобто відповідно до духу Закону, можна буде говорити про те, що реформа відбулася. І тоді ж Україна стане на крок ближчою до НАТО.

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАКО

Покращення
оборонного
врядування

Трансформація
Укроборонпрому

Зниження секретності
та посилення
демократичного
контролю

Розбудова НАКО
як незалежної
організації

2020 У ЦИФРАХ

450+ згадок в
медіа

21 публічний
захід проведено

65+ робочих
груп

3 спільні заяви грома-
дянського суспільства
оприлюднено

70+ рекомендацій
надано органам
державної влади

5 досліджень,
8 колонок у ЗМІ
1 аналітична записка,

32 аналізи
проведено

1 світовий Індекс
доборочесності в
оборонному врядуванні
презентовано

ЦІЛЬ 1: КРАЩЕ ОБОРОННЕ ВРЯДУВАННЯ

Реформи Міністерства оборони (МОУ)

ЦИФРИ:

35+
рекомендацій
надано

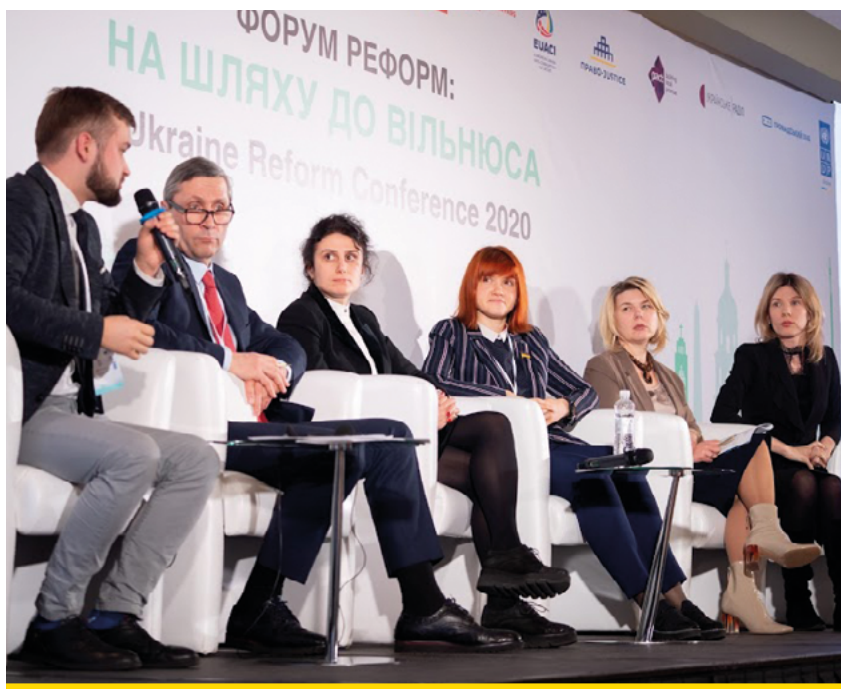
10+
аналізів
здійснено

25
проектів рішень
розроблено

ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

- Ухвалено Закон «Про оборонні закупівлі».
- Здійснено масштабний аналіз корупційних ризиків у діяльності Міністерства оборони за п'ятьма пріоритетними напрямками.
- В першому читанні парламентом ухвалено Антикорупційну стратегію, розроблену за участю НАКО.
- Внаслідок дослідження НАКО щодо діяльності державних підприємств, Міноборони змінила свою стратегію управління підприємствами.
- Враховано 24 з 25 рекомендації в проєкті Антикорупційної програми МОУ на 2021-2024 рр.

Зниження корупційних ризиків у Міністерстві оборони

На початку 2020 року НАКО розпочала проєкт із напрацювання рішень з усунення корупційних ризиків у діяльності Міністерства оборони за п'ятьма пріоритетними напрямками:

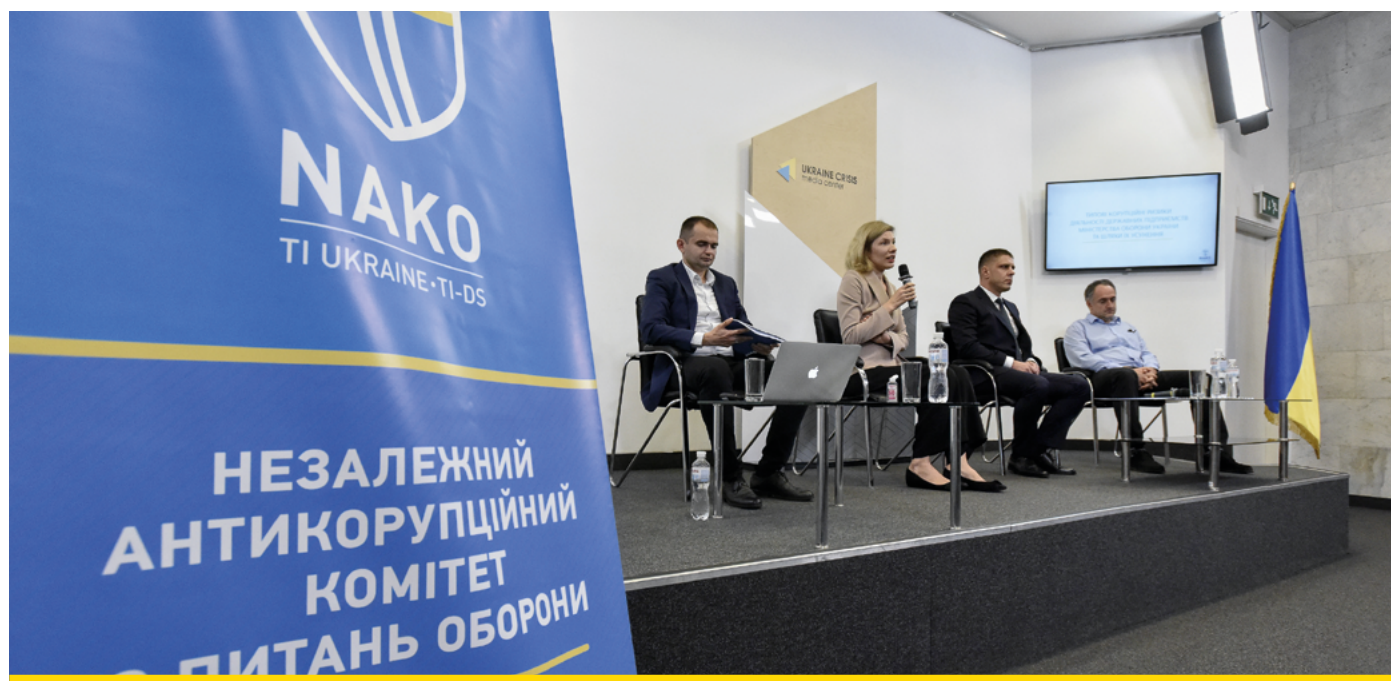
- Організація оборонних і публічних закупівель
- Управління землями оборони
- Управління державними підприємствами Міністерства оборони України
- Будівництво об'єктів і забезпечення військовослужбовців житлом
- Використання пального

У межах цього проєкту при Міністерстві оборони було створено п'ять профільних робочих груп, до кожної з яких долучилися експерти НАКО. Упродовж декількох місяців роботи вони виявляли системні порушення, ідентифікували недотримання законодавства і політик, опрацьовували проєкти рішень та дорожні карти для усунення існуючих корупційних ризиків.

На підтримку рекомендацій експертів за вищезазначеними напрямками юрист програми розробила понад 25 проєктів рішень конкретних проблем. Зокрема, йдеться про проєкти типових договорів, алгорит-

ми оптимізації державних підприємств, удосконалення процедур будівництва та надання житла військовослужбовцям тощо. Також підготовлено проєкти законів, постанов і наказів, проєкти внесення змін до існуючих затверджених порядків і надання методичних рекомендацій.

У листопаді 2020 року всі напрацювання експертів НАКО були передані Міністерству оборони під час установчого засідання Комісії з оцінки корупційних ризиків, увага якої фокусуватиметься на аналізі 12 сфер. За підсумками засідань, НАКО надала 25 рекомендацій Міноборони.

ДОСЛІДЖЕННЯ «ДЕРЖАВНІ ПІДПРИЄМСТВА МІНОБОРОНИ: ЯК ПОДОЛАТИ КОРУПЦІЮ І НЕЕФЕКТИВНІСТЬ?»

У Міноборони відсутня стратегія ефективного управління більш ніж сотнею підпорядкованих держпідприємств, а процеси їхньої реорганізації та ліквідації тягнуться роками. У сукупності з неефективною кадровою політикою все це призводить до накопичення боргів, втрати ресурсів і активів. При цьому більшість державних підприємств МОУ не здатні забезпечити потреби ЗСУ.

На базі робочої групи при Міноборони НАКО проаналізувала та розробила рекомендації щодо мінімізації відповідних ризиків. Підсумки аналізу були представлені в аналітичному матеріалі: «Державні підприємства Міноборони: як подолати корупцію і неефективність?».

Під час проведення дослідження виявилось, що на багатьох підприємствах повноцінні фінансові звіти не складаються або складаються зі значним запізненням. Офіційно це пояснюють хронічними фінансовими проблемами на всіх ДП, відсутністю призначених директорів на деяких з них і втратою установчих та бухгалтерських документів.

Присутні на презентації дослідження представники профільного Комітету Верховної Ради та Міністерства оборони погодилися із рекомендаціями НАКО і озвучили готовність працювати у міжвідомчій робочій групі із залученням НАКО для вирішення проблеми державних підприємств МОУ. Як повідомили представники Міноборони, висновки дослідження НАКО будуть враховані при підготовці нової Антикорупційної програми міністерства. Окрім цього, за підсумками презентації дослідження НАКО, Міністерство оборони оголосило про початок масштабної реорганізації, ліквідації та передачі на приватизацію половини держпідприємства Міноборони до 2020 року.

Вільна від корупції система соціального забезпечення військовослужбовців

У межах проєкту зі зниження корупційних ризиків за п'ятьма ключовими напрямками Міноборони експерти НАКО працювали над виявленням системних порушень і на-

працюванням рішень у сфері будівництва та забезпечення військовослужбовців житлом. Зокрема, проаналізовано процедури виплати грошової компенсації, будівниц-

тво і купівлю житла та забезпечення військовослужбовців службовим житлом. За підсумками аналізу НАКО було виявлено 20 порушень. Відповідний звіт з аналізом, концепціями рішень і дорожньою картою реформи вирішення представили Міністерству оборони.

У другій половині 2020 року з аналізом працювала Комісія з оцінки корупційних ризиків у діяльності Міноборони під керівництвом начальника Управління з питань запобігання та виявлення корупції. До цієї робочої групи запросили і НАКО. За результатами її роботи, напрацьована оцінка корупційних ризиків має стати базою для

підготовки нової Антикорупційної програми Міністерства оборони України на 2021-2024 роки.

Окрім цього, НАКО представила результати опитування військовослужбовців у 6 регіонах України, що проходило у 2019 році за підтримки представництва ОБСЄ. Це опитування здійснювалось для того, щоб зрозуміти житлові потреби військовослужбовців та їхнє бачення вирішення проблеми забезпечення житлом. НАКО дізналася думку військових щодо основних факторів корупції, найбільш ефективних механізмів контролю та ймовірних шляхів розв'язання проблеми службового і постійного житла.

Оборонні закупівлі

Роботу над законопроектом №2398, який був ухвалений наприкінці 2019 року в першому читанні, продовжили у 2020 році. Після тривалих обговорень і доопрацювань, 17 липня Верховна Рада у другому повторному читанні 276 голосами підтримала Закон «Про оборонні закупівлі».

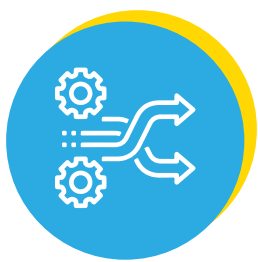
Закон має на меті мінімізувати корупційні ризики у секторі оборони: він забезпечує відкритість процедур оборонних закупівель, суттєво підвищує прозорість планування таких закупівель, забезпечує дієвий громадський та демократичний цивільний контроль. Завдяки цьому бюджетні кошти на закупівлю товарів, робіт і послуг оборонного призначення будуть використовуватися більш ефективно.

До повторного другого читання НАКО додала 8 ключових рекомендацій, з яких 4 були враховані частково. Водночас, залишилися і певні моменти, які не були вирішені. Зокрема, один із важливих пунктів, на якому ми наголошували, це необхідність розсекречувати відомості про плани, зміст і обсяг фінансування за договорами, які вже були

виконані, відповідно до закону про «Державне оборонне замовлення».

Проте, попри наявність низки недоліків, цей законопроект – перший в історії оборонного сектору України, що був розроблений за участю всіх ключових стейкхолдерів, зокрема, за участю громадянського суспільства. НАКО була активно залучена до роботи над законопроектом на всіх етапах і висловлювала зауваження до редакцій проекту закону. Усі рекомендації НАКО щодо мінімізації корупційних ризиків у системі державного оборонного замовлення, представлені в дослідженні НАКО «Реформа державного оборонного замовлення», також були враховані під час роботи над законопроектом.

ЦІЛЬ 2: ПРОЗОРИЙ ТА ПІДЗВІТНИЙ ОПК

ЦИФРИ:

30+
рекомендацій
надано

15
аналізів
здійснено

50+
кандидатів
проаналізовано

ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

- За участю НАКО розроблено Законопроект №3822, що передбачає трансформацію Укроборонпрому
- Досліджено ризики створення профільного міністерства з ОПК, що представлено у брифінгу “Чи потрібне нове міністерство для реформи оборонної промисловості?”
- Завершено незалежний міжнародний аудит Укроборонпрому, для здійснення якого НАКО надавала підтримку з розробки технічного завдання
- НАКО брала участь у засіданнях Номінаційного комітету з відбору на посади керівників підприємств Укроборонпрому
- Уперше проведено Огляд ОПК, до якого була залучена НАКО
- На прохання Укроборонпрому НАКО надала рекомендації до Кодексу корпоративної етики концерну

Корпоратизація та впровадження корпоративного управління ДК «Укроборонпром»

У перші місяці 2020 року при Комітеті Верховної Ради з нацбезпеки, оборони та розвідки розпочала роботу Робоча група з реформування Державного концерну «Укроборонпром» і державних підприємств оборонно-промислового комплексу. До складу Робочої групи увійшла і НАКО.

Стратегічне рішення про початок реформи Укроборонпрому прийняли ще у 2019 році, однак початок трансформації розпочався саме у 2020-му. Цьому рішення передувало проведення тріаж-аналізу — комплексної оцінки всіх підприємств Концерну. На його основі команда Укроборонпрому, народні депутати, міжнародні партнери та незалежні експерти розробили нову модель корпоративного управління з детальним планом його трансформації та необхідними для цього проектами законів.

Основою для трансформації став законопроект №3822 «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності», до розробки якого також була залучена НАКО. Він забезпечує юридичну

рамку для запуску процесу корпоратизації Укроборонпрому і впровадження стандартів корпоративного управління відповідно до рекомендацій ОЕСР.

Проте з моменту реєстрації влітку законопроект перетерпів чимало змін, внесених, зокрема, і новоствореним Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості.

Команда НАКО проаналізувала останню на момент кінця 2020 року версію законопроекту і надала відповідні висновки народним депутатам для ознайомлення.

Паралельно з підтримкою законодавчої роботи задля впровадження корпоративного управління, НАКО допомагала Укроборонпрому і всередині Концерну. Приміром, НАКО надала рекомендації щодо поліпшення Кодексу корпоративної етики - документу, який визначає основні цінності, принципи, правила етики та ділової поведінки всіх співробітників Укроборонпрому, що є неодмінною складовою побудови корпоративного управління відповідно до міжнародних стандартів.

Зменшення корупційних ризиків у державній оборонній промисловості

Незалежний фінансовий аудит Укроборонпрому

У 2020 нарешті було проведено фінансовий аудит Укроборонпрому за 2018-2019 роки. Раніше НАКО допомогла розробити технічне завдання та тендерну документацію для закупівлі послуг аудитора, яким згодом ста-

ла міжнародна компанія Baker Tilly. Результати цього фінансового аудиту планують оприлюднити на початку 2021 року. Водночас, Укроборонпром вже оголосив тендер на послуги незалежного аудиту своїх підприємств за 2020 і 2021 роки, що свідчить про встановлення позитивної традиції в концерні.

Окрім цього, проведено криміналістичний аудит державного авіаційного підприємства «Антонов» — однієї з найбільших компаній Концерну. НАКО долучилася до розробки технічного завдання даного аудиту. Його результати були передані правоохоронним органам.

Утворення Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості

Про те, що для реалізації реформи державного управління в ОПК потрібно створити нове міністерство та призначити профільного віце-прем'єр-міністра, заговорили влітку 2020 року. До сфери діяльності цього відомства мали увійти такі питання: адаптація ОПК України до кращих світових практик, що сприяло би ефективному функціонуванню в умовах збройної агресії Російської Федерації, плідного міждержавного співробітництва, європейської та євроатлантичної інтеграції України є надзвичайно важливим.

У контексті державного регулювання оборонно-промислового комплексу найбільше питань викликало створення саме нового міністерства, зважаючи на масштаби ризиків і наслідків даного рішення.

Експертне середовище закликала прозоро формувати публічну політику, втім концепцію розвитку ОПК так і не презентували

широкому загалу. Відтак, НАКО проаналізувала сильні та слабкі сторони рішення про створення нового міністерства, підсумки якого представив у брифі **«Чи потрібне нове міністерство для реформи оборонної промисловості?»**

Після того, як Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості вже офіцій-

но створили і призначили профільного віце-прем'єр-міністра, НАКО проаналізувала Проект Положення про діяльність міністерства та виокремила потенційні корупційні ризики у його функціях. Детальний аналіз передали державним органам влади. Частину рекомендацій НАКО було враховано у фінальній версії Положення.

Огляд і Стратегія розвитку ОПК

У 2020 році завершився перший в історії України Огляд оборонно-промислового комплексу. Його мета – оцінити спроможності ОПК задовольняти потреби сектору безпеки і оборони. За підсумками Огляду розробляють низку стратегічних документів. До роботи над нетаємною частиною Огляду вперше в історії залучили громадські організації, зокрема НАКО.

Наша команда також брала участь у розробці Проекту Стратегії розвитку ОПК, представленого Мінекономіки у вересні. Втім за підсумками року обидва документи

так і не були затверджені: розробку нового Проекту Стратегії перебрав на себе новостворений Мінстратегпром, а Огляд ОПК не був затверджений РНБО.

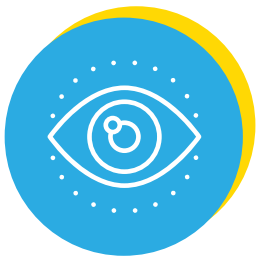
Прозорі конкурси та залучення нових кадрів

Станом на кінець 2020 року Укроборонпром значно прозоріший і більш відкритий до діалогу із експертами та суспільством. Прозорішим став і відбір кадрів на ключові посади у Концерні. У межах започаткованої у 2019 році традиції, у 2020-му НАКО також брала участь у Номінаційному комітеті, що обирає директорів підприємств Концерну на прозорих конкурсах. Приміром, за участю громадянського суспільства обрали директорів таких підприємств: 410-ЦА, «Зоря-Машпроект» та КП ШКЗ «Імпульс».

Якщо кадрові рішення в Укроборонпромі можна назвати прозорими, то описати цим словом призначення на ключові посади в центральних органах виконавчої влади

військово-промислової політики не можна. Коли Президент Зеленський оголосив про намір створити посаду віце-прем'єр-міністра з питань ОПК, громадськість звернулася до влади із закликом робити це прозоро. Громадські організації за ініціативи НАКО закликали Президента та РНБО більш публічно висвітлювати процес відбору на посаду майбутнього віце-прем'єр-міністра.

Попри це, обговорення кандидатів на цю посаду відбувалося непрозоро. НАКО та StateWatch здійснили аналіз кандидатур, представлених у ЗМІ, і направили свої висновки Президенту України та опублікували в пресі.

ЦІЛЬ 3: ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА СЕКТОРОМ ОБОРОНИ ТА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ СЕКРЕТНОСТІ

ЦИФРИ:

7
аналізів
проведено

5 пакетів
рекомендацій
надано

8 колонок
експертів
НАКО

ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

- Рекомендації НАКО щодо окремих аспектів розсекречування Державного оборонного замовлення враховано в Законі «Про оборонні закупівлі»
- Уперше в історії громадянське суспільство бере участь у робочій групі з розробки законопроекту про державну таємницю. НАКО є єдиною громадською організацією, чії рекомендації частково потрапили до робочої версії законопроекту
- НАКО розпочала проєкт «Тиждень парламентського нагляду за сектором безпеки і оборони», що відбудеться у 2021 році за участю депутатів Верховної Ради та парламентаріїв Литви і Норвегії.

Зниження рівня секретності

У своїй адвокаційній роботі НАКО переслідує мету належного балансу між прозорістю та секретністю в інтересах нацбезпеки, що нині означає зниження секретності.

Україна успадкувала радянський підхід до обігу інформації у сфері безпеки та оборони, тотальне засекречування. Попри Закон про доступ до публічної інформації від 2011 року в цій сфері нічого принципово не змінювалося з 90-х років.

У передвиборчому Запитальнику НАКО 2019 року тоді ще кандидат у президенти Володимир Зеленський пообіцяв реформувати сферу секретності, і у 2020 році парламентський Комітет з нацбезпеки реалізував три важливі ініціативи у цій сфері.

Приміром, було фіналізовано і ухвалено революційний Закон про оборонні закупівлі, який змінює правила гри у закупівлях товарів, робіт і послуг оборонного призначення для сектору безпеки і оборони. Цей закон (за умови ухвалення імплементуючих підзаконних актів) забезпечує значно більшу прозорість в оборонних закупівлях. НАКО долучилася до формулювання положень Закону про розсекречування виконаних державних оборонних контрактів. Це необхідно для ефективного контролю над закупівлями, а також стимулювання конкуренції на ринку озброєнь і військової техніки.

Крім того, увесь 2020 рік тривала робота над новим Законом про державну таємницю. НАКО — єдина представниця громадянського суспільства у складі відповідної робочої групи і єдина громадська організація, чиї рекомендації частково потрапили до робочої версії законопроекту. Рані-

ше подібне було складно уявити, адже всі законодавчі процеси в межах парламентського комітету з нацбезпеки відбувалися вкрай непрозоро.

НАКО пропонувала внести до законопроекту низку положень, які б запобігали надмірному засекречуванню інформації та можливим зловживанням, але ці пропозиції були відхилені. Зниження рівня секретності, на жаль, не є пріоритетом для авторів законопроекту: у їхньому фокусі — безпека секретної інформації, а от підходи до віднесення інформації до таємної (рівень секретності) майже не змінюються. Крім того, окремі положення законопроекту в поточній редакції ставлять під загрозу повноцінну імплементацію Закону про оборонні закупівлі, на що НАКО також звертала увагу робочої групи.

Станом на кінець 2020 року законопроект перебував на доопрацюванні в робочій групі при комітеті. Очікується, що робота відновиться після ухвалення Закону про СБУ. НАКО продовжуватиме адвокувати зниження рівня секретності та узгодження із Законом про оборонні закупівлі на наступних стадіях законотворчого процесу.

У вересні 2020 року Верховна Рада також підтримала законопроект №2412-д щодо реформування української розвідки. Ним запроваджується нове поняття розвідувальної таємниці. Через нечітке формулювання тексту Закону виникають ризики самовільного засекречення інформації безвідносно наявності чи відсутності обґрунтованих для цього підстав.

Законопроект про СБУ, який передбачає старт реформі Служби безпеки, Верховна Рада не встигла розглянути у 2020 році.

Посилення парламентського контролю над сектором оборони

У 2020 році НАКО продовжила роботу над проєктом, спрямованим на посилення потенціалу Комітету з національної безпеки, оборони і розвідки та його ролі в євроатлантичній інтеграції. НАКО сприяла встановленню контактів і налагодженню діалогу між депутатами Верховної Ради і парламентаріями Литви та Норвегії.

Для посилення спроможностей парламентського контролю та у продовження попередніх домовленостей з Парламентом, НАКО розпочала підготовку до «Тижня парламентського нагляду за сектором безпеки і оборони», який передбачає низку вебінарів для народних депутатів України. За планом, у 2021 році парламентарії

з Литви і Норвегії, а також командувач сухопутних сил ЗС США у Європі (2021-2017) Бен Ходжес та заступниця голови Верховної Ради (2014-2019) Оксана Сироїд проведуть серію вебінарів для українських депутатів. Їхня мета — обмін досвідом парламентського контролю за процесами планування та оборонними закупівлями, а також у сфері взаємодії з іншими органами влади та громадянським суспільством.

У другій половині 2021 року в межах цього проєкту також заплановано організувати візит українських парламентаріїв до Литви, у разі якщо це буде можливим з огляду на пандемію COVID-19.

Посилення громадського контролю

Проект Запитальника НАКО до кандидатів у Президенти, розпочатий під час президентських виборів 2019 року, отримав логічне продовження у 2020-му. Упродовж року ми моніторили діяльність Президента Зеленського у сфері боротьби з корупцією в обороні та проаналізували її на відповідність зобов'язанням, задекла-

рованим у Запитальнику.

Як партнер Transparency International Defence & Security, наприкінці року НАКО представила результати України в Індексі доброчесності в оборонному врядуванні — єдиної в світі оцінки корупційних ризиків в оборонних відомствах.

ЦІЛЬ 4: ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАКО

ЦИФРИ:

20 дайджестів новин українською та англійською мовами

3 ексклюзивні онлайн-дискусії Defence Talks

40+ коментарів ЗМІ

1 аудит пройдено

ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

- Питання безпеки і оборони обговорили з Державним секретарем США Майклом Помпео під час зустрічі з представниками українського громадянського суспільства
- У НАКО з'явилося Правління, до складу якого увійшли три міжнародні та українські експерти
- Презентовано результати України в Індексі доброчесності в оборонному врядуванні
- Встановлено партнерство з International Lawyers Project, в рамках якої НАКО отримала правову допомогу від авторитетних міжнародних юридичних фірм на умовах pro bono
- НАКО вперше пройшла незалежний фінансовий аудит за 2019 рік як окрема організація

Розбудова належного урядування громадської організації

НАКО була розпочата Transparency International Defence & Security і TI-Україна у 2016 році. З проєкту, спрямованого на зниження корупції в секторі оборони України, НАКО виросла до незалежної громадської організації, заснованої 2019 року, яка опікується зниженням рівня корупції і просуванням належного врядування у сферах, важливих для національної безпеки України.

У 2020 році НАКО, зберігаючи стратегічне партнерство з рухом Transparency, про-

довжила рух до розбудови ефективного управління та повної операційної незалежності. Мета діяльності НАКО полягає у зниженні ризиків корупції шляхом проведення якісних досліджень, ефективної адвокації та підвищення обізнаності населення з метою посилення національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, військовій, науково-технологічній, екологічній, інформаційній та інших сферах.

Розвиток команди

У межах посилення спроможностей команди НАКО, двоє представників організації пройшли **навчання з питань врядування, ризиків і комплаєнсу для організацій**. У тренінгах взяли участь виконавча директорка Олена Трегуб і старша експертка з вироблення політик Світлана Мусіяка. Завдяки цим тренінгам, НАКО підвищила свою спроможність надавати рекомендації щодо реформи державних підприємств у секторі безпеки і оборони та обо-

ронно-промисловому комплексі. Зокрема, вони вивчали міжнародні антикорупційні стандарти, зокрема, Закон США про корупцію за кордоном, Конвенція ООН проти корупції, Конвенція ОЕСР з протидії хабарництву, стандарти ISO з протидії корупції.

На додачу до цього, Комунікаційна менеджерка НАКО Емілія Денєжна пройшла тримісячне навчання з **фандрейзингу та проєктного менеджменту**.

Зовнішні та внутрішні комунікації

Попри пандемію публічна комунікація НАКО не зупинилася. Ми активно використовували різні комунікаційні платформи, включно з онлайн-каналами, щоб інформувати українське суспільство та міжнародну спільноту про виклики у сфері боротьби з корупцією.

Зустріч з Держсекретарем США

У січні в Києві виконавча директорка НАКО Олена Трегуб взяла участь у зустрічі Державного секретаря США Майкла Помпео з представниками українського громадянського суспільства. Серед інших учасників були виконавчий директор Transparency International Ukraine Андрій Боровик, президент Американської торговельної палати в Україні Енді Хандер і журналістка та громадська діячка Еміне Джапарова. На порядку денному були такі теми: реформи та антикорупція, бізнес та інвестиції, питання анексованого Криму. Зокрема, обговорили законопроекти про оборонні закупівлі, про державну таємницю, а також аудит і корпоратизацію Укроборонпрому.

Панель за участю міністра оборони Загороднюка на Мюнхенській конференції з безпеки

У лютому під час Мюнхенської конференції з безпеки 2020 відбулася панель за участю міністра оборони України Андрія Загороднюка (серпень 2019 - березень 2020) на тему «Розбудова більш ефективної національної оборони та безпеки: шляхи до реформування». Панель була організована програмою Transparency International Оборона та Безпека. НАКО забезпечила координаційну підтримку, завдяки якій сектор безпеки та оборони України був представлений на конференції на високому рівні, а ключові меседжі заходу були поширені серед української аудиторії. Дискусія мала на меті підняти на рівень широкого обговорення різні підходи до боротьби з корупцією в Україні та Афганістані і ефективні інструменти, які можуть використовувати реформатори.

Всесвітній економічний форум у Давосі

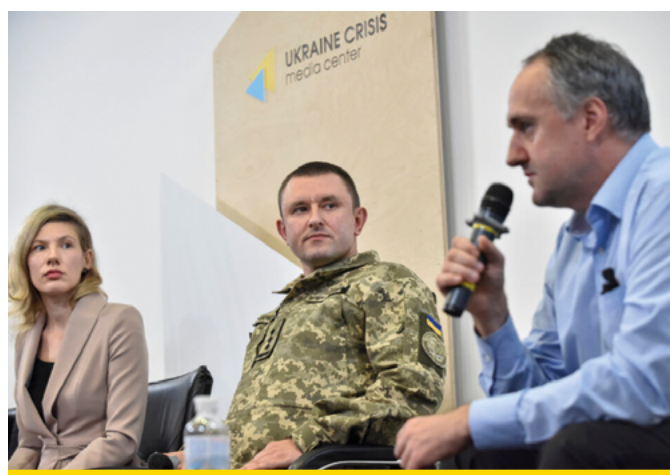
У січні виконавча директорка НАКО Олена Трегуб взяла участь в ювілейному 50-му форумі в Давосі.

“Форум реформ” Реанімаційного пакету реформ

У лютому і в листопаді експерти НАКО двічі виступали спікерами під час конференцій в рамках «Форуму реформ: на шляху до Вільнюса», організованого Реанімаційним пакетом реформ (РПР). Експерти НАКО – співавтори Дорожньої карти реформ РПР (2019-2023) у галузі національної безпеки.

Загороднюк розповів, що особливо пишається прогресом, якого вдалося досягти в питанні протидії корупції в закупівлях, зокрема, у тому, що стосується закупівель у єдиного постачальника. Також міністр відзначив важливу роль, яку Трансперенсі Інтернешнл Оборона та безпека і НАКО відіграють у процесі реформ у секторі оборони України.

19-та Міжнародна антикорупційна конференція (Південна Корея, Сеул)

У листопаді виконавча директорка НАКО Олена Трегуб виступила спікером на двох панелях у рамках Міжнародної антикорупційної конференції.

Під час першої дискусії, «Цивільний нагляд як інструмент корекції корупції в оборонному секторі: діалог між Великою Британією, Нігерією та Україною» за участю віце-голови Оборонного Комітету Палати Громад Великої Британії Джона Спеллара, Трегуб поділилася досвідом НАКО з просування прозорості та підзвітності в секторі оборони України. Вона розповіла, що стратегія НАКО полягає в адвокації, яка базується на ґрунтовних дослідженнях. Вона навести приклад діяльності НАКО, спрямованої на підвищення прозорості в оборонних закупівлях, від публікації звітів про відкриті та закриті закупівлі до надання технічної допомоги при написанні закону про оборонні закупівлі, який проголосували влітку 2020 року.

Джон Спеллар наголосив, що для Парламенту надзвичайно важливо бути залученим до процесу нагляду над безпекою і обороною, з огляду на те, що Парламент – це первинне джерело влади і зокрема, ор-

ган, відповідальний за бюджет.

Під час іншої дискусії на тему [«Як міжнародні суб'єкти можуть підтримати ненасильницький рух до прозорості, миру та соціальної справедливості?»](#), за участю старшої дослідниці Центру тероризму, транснаціональних злочинів і корупції Університету Джорджа Мейсона Шаазки Бейерлі, спікери обговорили підходи, які використовують громадські організації для протидії корупції у країнах, які постраждали від конфліктів чи насильства. Олена Трегуб поділилася ключовими думками, які містяться [у звіті її авторства «Український активізм за прозорість і підзвітність: два кроки вперед, один назад», який було раніше опубліковано за підтримки Інституту миру США.](#)

Міжнародна антикорупційна конференція (МАК) – це найбільший і найвпливовіший у світі форум з протидії корупції, який об'єднує голів держав, громадянське суспільство і приватний сектор. З 1983 року конференція відбувається кожні два роки у різних частинах світу. Щоразу в ній беруть участь до 2000 учасників зі 135 країн світу. Організатори форуму – Рада Міжнародної антикорупційної конференції та глобальна антикорупційна мережа Transparency International.

Цього разу конференція відбувалася в Сеулі, Південна Корея (у дистанційному режимі).

Індекс доброчесності в оборонному врядуванні (GDI)

У грудні НАКО публічно презентувала результати [Індексу доброчесності в оборонному врядуванні 2020 \(DGI\)](#) програми Трансперенсі Інтернешнл Оборона та Безпека (TI-DS) для 15 країн Центральної та Східної Європи, серед яких і Україна. Україна отримала 41 бал зі 100 і оцінку D, яка означає високий ризик корупції в оборонному секторі. Індекс доброчесності в оборонному врядуванні – це єдиний світовий індекс оцінки корупційних ризиків оборонних відомств. НАКО як стратегічний партнер TI-DS допомагала з підготовкою оцінювання України. Зокрема, координувала роботу дослідників TIDS, сприяла діалогу з Міністерством оборони та Радою національної безпеки і оборони України (РНБО). Після оприлюднення результатів Індексу НАКО співпрацює з Міністерством оборони щодо включення рекомендацій TI-DS до Антикорупційної програми Міноборони на 2021-2024 роки. Також на прохання Міноборони НАКО працює над повним перекладом оцінювання та рекомендацій для України з англійської мови на українську.

Комунікації онлайн і в гібридному форматі

В умовах пандемії COVID-19 ми започаткували Defence Talks, низку онлайн-заходів з обговорення актуальних питань сектору оборони та оборонно-промислового комплексу з ключовими стейкхолдерами. В фокусі дискусій були, зокрема, реформа ОПК в умовах євроатлантичної інтеграції України, трансформація Укроборонпрому та криза в управлінні державним оборонно-промисловим комплексом.

У 2020 році представники НАКО регулярно брали участь у публічних дискусіях про реформу оборонно-промислового комплексу, які ініціювала партнерська організація ГО StateWatch. Зокрема, у грудні ми разом підбивали підсумків моніторингу цієї реформи.

Наша команда комунікувала з українською та міжнародною аудиторією не тільки через сайт НАКО і соцмережі, але і завдяки імейл-розсилці дайджестів НАКО. Ми активніше інформували наших підписників про ключові та актуальні події в секторі. Упродовж року НАКО опублікувала понад 20 дайджестів з аналітикою та новинами.

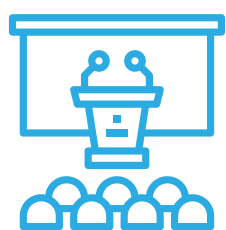
ПАРТНЕРСТВА

У 2020 році ми налагодили та поглибили партнерство з низкою організацій та проєктів. Влітку НАКО розпочала співпрацю **International Lawyers Project (ILP)**, неурядовою організацією, що знаходиться в Лондоні та працює з громадянським суспільством і урядовцями-реформаторами, допомагаючи їм отримати юридичну підтримку від компаній на умовах pro bono. Завдяки цій співпраці НАКО отримала юридичну допомогу від авторитетних міжнародних юридичних фірм за трьома напрямками: державна таємниця, корпоратизація державних підприємств та оборонні закупівлі. Британський, польський, румунський, норвезький та український офіси DLA Piper поділилися з нами інформацією про те, яким чином регулюються питання державної таємниці у відповідних юрисдикціях. НАКО також отримала правову підтримку від Dentons щодо законопроекту про корпоратизацію державних підприємств Укроборонпрому і від Kinstellar щодо Закону «Про оборонні закупівлі» та його імплементації.

НАКО також продовжила співпрацю з ГО StateWatch. Упродовж року ми активно працювали над моніторингом реформ оборонних закупівель та оборонної промисловості. Разом зі **StateWatch** ми провели аналіз кандидатів на посади Віце-прем'єр-міністра з питань стратегічних галузей промисловості та аналізували кандидатури на посади директорів найбільших підприємств Укроборонпрому.

Наприкінці року ми налагодили діалог з українським офісом **Міжнародного республіканського інституту (IRI)**. За організаційної підтримки IRI у 2021 році запланована серія тренінгів для народних депутатів. Зокрема, IRI сприяв налагодженню зв'язків НАКО із Сеймом Литовської республіки, депутати якого упродовж лютого-березня 2021 року проведуть серію онлайн-семінарів для українських депутатів з метою обміну досвідом щодо парламентського нагляду за сектором безпеки і оборони.

ЗАХОДИ НАКО

21

21 публічний захід, з них:

70+

Робочих зустрічей

65+

Робочих груп в органах законодавчої та виконавчої влади

АУДИТ

У 2020 році НАКО пройшла свій перший аудит фінансової звітності за 2019 рік. Аудит проводив незалежний аудитор відповідно до Міжнародних стандартів аудиту. За ре-

зультатами аудиту наша фінансова звітність визнана достовірною в усіх суттєвих аспектах. Аудиторський висновок доступний на нашому сайті.

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ

1 883 625,00

Трансперенсі
Інтернешнл
Україна

1 239 752,29

Міністерство закордонних
справ і у справах
Співдружності націй Великої
Британії (Форин-офіс)

**Бюджет, грн
5 528 561,54**

592 180,68

Антикорупційна ініціатива
Європейського Союзу
в Україні (EUACI)

843 503,57

Фонд «Відродження»

969 500,00

ГО Трансперенсі
Інтернешнл Україна

2 045 628,45

Зарплати
та послуги
консультантів

Бюджет, грн

574 584,73

Адміністративні
витрати та
оренда офісу

1 100 795,93

Адвокація та
комунікація

1 619 338,75

Дослідження
та аналітика

СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ

Правління

Джованні Кесслер
колишній Генеральний
директор Європейського
управління з питань
запобігання зловживанням
і шахрайству (ОЛАФ)

Ендрю Бейн
Президент
Atlantic Group,
полковник запасу
морської піхоти США

Андрій Боровик
виконавчий
директор Transparency
International Ukraine

Команда НАКО

Олена Трегуб
виконавча директорка

Світлана Мусяка
провідна експертка з
вироблення політик

Ольга Кир'ян
менеджерка з операційних і
юридичних питань

Емілія Денежна
менеджерка з комунікацій

Анатолій Ягін
спеціаліст з адвокації

Вікторія Вишнівська
контентна асистентка

Ніна Рахильчук
бухгалтерка

Оксана Красінська
фінансова та грантова
менеджерка

NAKO
ТІ УКРАЇНА · TI-DS

2020
РІЧНИЙ ЗВІТ

НЕЗАЛЕЖНА АНТИКОРУПЦІЙНА КОМІСІЯ

вул. Євгена Коновальця, 34-А, офіс 278
м. Київ, 01133

facebook.com/nako.org.ua
www.nako.org.ua